

Stockholm, 11 oktober 2012

Yttrande i ärende 2978-2012

Anmälare:

[REDACTED]

[REDACTED]

Nizar Khalaili, [REDACTED]

Ombud:

Jur Kand Robert Hårdh, Civil Rights Defenders, Stora Nygatan 26, 111 27 STOCKHOLM.

I egenskap av chef för Civil Rights Defenders och ombud för [REDACTED], [REDACTED] och Nizar Khalaili anför jag härmed följande.

Civil Rights Defenders är en oberoende expertorganisation som försvarar människors medborgerliga och politiska rättigheter i Sverige och internationellt. Civil Rights Defenders har valt att företräda anmälarna i det aktuella ärendet hos JO med anledning av att polis och åklagare i förevarande fall har agerat på ett sätt som bryter mot internationell rätt och den nationella lagstiftning som ska garantera individens medborgerliga och politiska rättigheter i Sverige. De kränkningar av anmälarnas mänskliga rättigheter som Civil Rights Defenders har identifierat är allvarliga och pekar på att individuella tjänstemän brustit i sin tjänsteutövning samt att det finns brister i Polismyndighetens i Västra Götaland och Åklagarmyndighetens arbetsätt.

Syftet med detta yttrande är att bemöta de två yttranden i ärendet som inkommit från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten och att sätta fallet i ett rättsligt perspektiv och att utifrån

Vi försvarar människors medborgerliga och politiska rättigheter och stärker människorättsförsvarare – i Sverige och världen. Bli människorättsförsvarare du med. Ge en gåva på plusgiro 90 01 29-8 eller sms:a FÖRSVARA till 72 930.

detta peka på brister i myndigheternas agerande. Civil Rights Defenders utgår i yttrandet första hand från internationell rätt och den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och den rättspraxis som utvecklats av Europadomstolen, men berör även delar av relevant svensk lagstiftning.

Civil Rights Defenders vill med yttrandet särskilt fästa JO:s uppmärksamhet på följande punkter:

- Förundersökningen och det underlag som låg till grund för beslut om och verkställighet av tvångsåtgärder. Brister i utredningen har lett till att hänsyn inte tagits till tillgänglig information som pekat på att anmälarna felaktigt pekats ut som misstänkta och att beslut om tvångsåtgärder fattats och verkställts utan tillräcklig grund. Ingripandena har därmed inte varit proportionerliga i förhållande till ändamålet.
- Tvångsåtgärderna som riktats mot Nizar Khalaili och behandlingen av honom såsom vittne. Det sätt på vilket husrannsakan och hämtningen av Nizar Khalaili genomfördes har inte varit proportionerligt i förhållande till ingripandets ändamål. Nizar Khalaili har felaktigt informerats om att han misstänktes för brott och i häktet behandlats som en misstänkt. När misstaget upptäcktes informerades han inte om detta omedelbart. Han har kvarhållits i häkte utan stöd i lag.
- Behandlingen av tredje man. Tvångsåtgärderna och det sätt på vilket de verkställts har orsakat makar och barn till anmälarna obehag och lidande. Tvångsåtgärder har också riktats mot [REDACTED] maka och barn. Ingripandena har även i dessa avseenden brustit i proportionalitet.

Polismyndigheten i Västra Götaland och Åklagarmyndigheten har genom sitt agerande brustit i sin myndighetsutövning på ett sätt som strider mot svensk rätt och som kränkt anmälarnas rätt till personlig frihet och rätt till privat- och familjeliv, hem och korrespondens som skyddas i artikel 5 och 8 i Europakonventionen. JO behöver därför rikta allvarlig kritik mot enskilda tjänstemän och mot myndigheterna.

Förundersökningen

Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens agerande har sin grund i uppgifter från ett vittne, V. V skall ha överhört ett telefonsamtal där en okänd person uttalar sig på ett sätt som gav V intryck av att

det kunde handla om att placera ut en bomb. Uppgifterna har kommit till polisens kännedom på kvällen den 25 oktober 2010.

Uppgifterna från V bedömdes efter förhör av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen som trovärdiga och Polismyndigheten upprättade den 28 oktober en anmälan och inledde en förundersökning. Polismyndigheten beslutade samma dag om så kallad basstationstömning. Beslutet saknade så som Polismyndigheten vidgår i sitt yttrande, laglig grund enligt det då gällande stadgandet i 6 kap, 22 §, 3 p lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation. Polismyndigheten redogör inte i sitt yttrande för skälen till att ett felaktigt beslut fattats.

Europadomstolen har slagit fast att avlyssning och övervakning av telefontrafik omfattas av Europakonventionens artikel 8 om rätten till skydd för privatlivet. Inskränkningar i rätten till privatliv har ansetts godtagbara endast i fall då det är strängt nödvändigt för att skydda den nationella säkerheten eller för att förhindra brott. Enligt artikel 8:2 måste inskränkningar i skyddet för den personliga integriteten föreskrivas i nationell lag. Genom att Polismyndigheten agerat i strid med svensk lag i denna del har Polismyndigheten brutit mot artikel 8 i Europakonventionen.

Tidpunkten för telefonsamtalet preciserades genom ytterligare förhör med V till någon gång mellan 18:30-18:40. Genom analyser av telefonlistorna sorterades några samtal ut, vilka sammankopplades med [REDACTED], [REDACTED], Nizar Khalaili och [REDACTED]. Skälen till varför just dessa samtal bedömdes som särskilt intressanta redogör inte Polismyndigheten för i sitt yttrande.

Av Polismyndighetens yttrande framgår att det vid ytterligare kontroller av telefontrafiken kom fram uppgifter som motsade det som V uppgivit, framförallt vad avser tidpunkten för V:s iakttagelser. Uppgifterna tydde på att V inte kunnat befinna sig på den plats där hon påstod sig ha överhört samtalet vid den tidpunkt hon angivit. Uppgifterna dokumenterades den 29 oktober och fördes samma dag vidare av kriminalinspektör Eva Lodfelt. De nya uppgifterna har inte lett till att Polismyndigheten gjort någon ny analys eller att tidigare slutsatser ifrågasatts. Det råder till och med oklarhet om de ansvariga för förundersökningen fått kunskap om de nya uppgifterna.

Även den fotokonfrontation som genomfördes där V inte tydligt kunde identifiera den person hon sett borde för de ansvariga för förundersökningen ha indikerat att det fanns tveksamheter kring slutsatserna i analysen.

Enligt 23 kap. 4 § rättegångsbalken (1942:740) som reglerar objektivitetsprincipen under förundersökningen ska inte bara de omständigheter som talar emot den misstänkte, utan även de som är gynnsamma för honom eller henne beaktas. Vidare föreskrivs att bevis som är till den misstänktes förmån ska tas tillvara och undersökningen bör bedrivas så att någon inte onödigt utsätts för misstanke eller får vidkännas kostnad eller olägenhet. Kortfattat kan bestämmelsens innebörd beskrivas så att den ställer krav på att en brottsutredning ska bedrivas brett, allsidigt och förutsättningslöst. (Bring/Diesen, Förundersökning, 2009, s. 67).

Den samlade information som Polismyndigheten haft vid tidpunkten för beslut om tvångsåtgärder och vid tidpunkten för gripandena av [REDACTED], [REDACTED] och [REDACTED] och hämtningen av Nizar Khalaili har inneburit att skäligen misstanke och grund för tvångsåtgärderna inte funnits.

Europadomstolen har i fallet *Fox, Campell and Hartley v. UK*¹ behandlat kraven som ställs på det material som ligger till grund för en tvångsåtgärd utifrån artikel 5:1 (c) av Europakonventionen och vad som avses med skäligen misstanke. Domstolen slår där fast att: "The "reasonableness" of the suspicion on which an arrest must be based forms an essential part of the safeguard against arbitrary arrest and detention which is laid down in article 5 § 1 (c). The Court agrees with the Commission and the Government that having a "reasonable suspicion" presupposes the existence of facts or information which would satisfy an objective observer that the person concerned may have committed the offence." Domstolen slog vidare fast att: "...the exigencies of dealing with terrorist crime cannot justify stretching the notion of "reasonableness" to the point where the essence of the safeguard secured by article 5 § 1 (c) is impaired".

I fallet *Kurt mot Turkiet Kurt v. Turkey*² uttrycker domstolen att syftet med artikel 5 är att skydda individen från godtyckliga ingripanden och att artikeln därför skall ges en snäv tolkning.

I förloppet av förundersökningen kontaktades Åklagarmyndigheten först sent på kvällen den 29 oktober och beslut om att ta över förundersökningen fattades först efter kl. 01.00 den 30 oktober. Det är såsom också Åklagarmyndigheten påpekar i sitt yttrande, anmärkningsvärt att Åklagarmyndigheten inte blivit kontaktad tidigare med tanke på ärendets allvarlighet.

Av 23 kap. 3 § rättegångsbalken följer att: "Beslut att inleda en förundersökning skall fattas av polismyndighet eller åklagaren. Har förundersökningen inletts av polismyndighet och är saken inte av

---

¹ A 182 (1990) 13 EHRR 157 European Court of Human Rights, para. 32.

² Appl. No. 15/1997/799/1002, Council of Europe: European Court of Human Rights, 25 May 1998, para. 122.

enkel beskaffenhet, skall ledningen av förundersökningen avseende brottet övertas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall också i annat fall överta ledningen när det är påkallat av särskilda skäl”.

Det är sannolikt att även det faktum att åklagaren först efter närmare en hel arbetsvecka fick ansvar för förundersökningen och att åklagaren blev inkopplad först när det befarade attentatet var nära förestående, har bidragit till bristerna i utredningen och att tvångsåtgärder vidtogs utan tillräcklig grund. Åklagarmyndigheten har inte heller från polisen fått kunskap om den information som pekade på att V:s tidsangivelser inte stämde förrän efter att tvångsåtgärderna verkställts.

Vidare framstår det som uppenbart att även oklarheterna kring vem som ansvarade för förundersökningen bidragit till att fördröja och försena Polis- och Åklagarmyndigheternas arbete. Det är allvarligt att ett regelverk om ansvarsfördelning inte fungerar tillfredsställande, särskilt i fråga om ett så allvarligt fall som detta.

Förundersökningen lades ned den 9 november endast dagar efter gripandena, vilket tydligt indikerar att arresteringen och husrannsakan skedde utan grund. Tvångsåtgärderna hade således med största sannolikhet helt kunnat undvikas om en noggrannare förundersökning hade genomförts.

Sammantaget har det under förundersökningen funnits allvarliga brister i Polismyndighetens arbetsätt som haft till följd att tvångsåtgärder vidtagits utan tillräcklig grund. Brottsmisstankarna mot [REDACTED], [REDACTED] och [REDACTED] och de ingripande tvångsåtgärder som senare riktats mot dem och mot Nizar Khalaili, har såsom framgår av Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens yttranden uteslutande haft sin grund i vittnesuppgifterna från V och analysen av telefonlistorna. Det är mycket allvarligt att uppgifter som framkommit under utredningen och som rimligtvis borde fått de ansvariga att ifrågasätta slutsatserna i utredningen och riktigheten i misstankarna som riktats mot anmälarna, inte lett till att en ny analys gjorts innan beslut om tvångsåtgärder har fattats och verkställts. Inte förrän på eftermiddag den 30 oktober genomfördes den analys som visade att vittnet V:s telefonsamtal till systemen gjorts först kl. 19.31. Det är uppenbart att det funnits brister i förundersökningen som lett till att rättssäkerheten inte har upprätthållits på ett tillfredsställande sätt. Bristerna pekar på att individuella tjänstemän begått allvarliga fel men också på systemfel som i det aktuella fallet lett till att rättssäkerheten inte kunnat upprätthållas och att anmälarnas rätt till personlig frihet och rätten till privat- och familjeliv, hem och korrespondens i artikel 5 och 8 i Europakonventionen kränkts.

Gripandena

I samband med gripandena och hämtningen till förhör genomfördes även husrannsakingar. Tvångsåtgärderna verkställdes av tungt beväpnad polis som med våld gick in i anmälarnas bostäder. För detaljerad beskrivning av händelseförloppet hänvisas till den ursprungliga anmälan. En husrannsakan som företas i persons bostad utgör otvivelaktigt ett ingrepp i rätten till respekt för hemmet och privatlivet vilket åtnjuter skydd enligt artikel 8 i Europakonventionen. Inskränkningar i den skyddade rättigheten måste ha stöd i lag och får endast ske i den mån det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle och med hänsyn till till exempel förebyggandet av brott. En inskränkning i den skyddade rättigheten måste stå i proportion till det syfte som ska tillgodoses genom inskränkningen. Det är av vikt att en inskränkning görs på det minst ingripande sättet och att det också finns grund för inskränkningen.

En dom som är central för det ärende JO har att bedöma är fallet *Keegan v. The United Kingdom*³. Domstolen slår där fast att vidtagna tvångsåtgärder som kunde ha undvikits genom lämpliga försiktighetsåtgärder under förundersökningen innebär ett brott mot artikel 8. Det faktum att polisen inte handlat med ont uppsåt vid en felaktig husrannsakan utan ansett sig ha haft skäl för sitt agerande var inte av betydelse eftersom skälen var grundade på en missuppfattning som kunde och borde ha undvikits genom lämpliga försiktighetsåtgärder. Ett polisingripande som orsakat avsevärd fruktan och oro kan under sådana omständigheter inte anses vara proportionerligt och innebär därmed ett brott mot artikel 8. Huruvida missuppfattningen hade sin grund i att en viss utredningsåtgärd inte vidtagits eller att relevant information inte vidarebefordrats har enligt domstolen inte någon betydelse.

Proportionalitetsprincipen regleras även på flera ställen i svensk rätt. I förhållande till polisens arbete framgår de allmänna principerna för polisingripanden av 8 § polislagen (1984:387). Av 10 § samma lag framgår under vilka förutsättningar användningen av våld är proportionerligt. Enligt förarbetena till polislagen tar proportionalitetsprincipen sikte på det intrång som ett polisingripande kan medföra på ett motstående intresse. Proportionalitetsprincipen är tillämplig i all polisverksamhet.

Av förarbetena till polislagen⁴ framgår att det måste föreligga en rimlig proportion mellan medel och mål. Endast om det finns ett rimligt förhållande mellan dessa två faktorer är ingreppet proportionerligt, och endast då kan ingreppet anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle⁵.

---

³ App. No(s). 28867/03 judgement date 18/07/2006 (paras. 33-34).

⁴ Prop. 1983/84:111 s. 78.

⁵ Danelius, Hans, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, 2007, s. 55.

Ingrepp i personlig frihet och integritet anses till sin art allvarligare än ingrepp mot egendom eller andra ekonomiska intressen. Vid bedömningen av den skada eller det intrång som ett ingripande medför måste hänsyn tas även till indirekta skadeverkningar eller olägenheter eller skada som ingripandet kan orsaka för tredje man⁶.

Enligt förarbetena får ett polisingripande endast ske om det är nödvändigt för att avvärja eller undanröja en fara. En åtgärd betraktas bara som nödvändig om syftet med den inte kan nås på något annat sätt. Ett ingripande som "enligt ett vanligt omdömesgillt bedömande"⁷ framstår som obehövligt innebär i princip intrång i en enskilds rätt och frihet eller annat intresse om flera medel står till buds för att avlägsna föreliggande fara.

Principen om minsta möjliga ingripande är allmängiltig och avser alla former av ingripanden. Den omfattar inte bara ingripandets omedelbara verkan utan även dess indirekta biverkningar såsom olägenheter, obehag eller dylikt⁸. Särskilt angeläget anses givetvis vara att grundsatsen noga beaktas vid åtgärder som riktar sig mot den enskildes personliga frihet och integritet⁹.

Vid en husrannsakan ska enligt 28 kap. 7 § rättegångsbalken ett av förrättningsmannens anmodat trovärdigt vittne närvara, såvitt detta är möjligt. Förrättningsmannen får också anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan. Med anledning av tvångsåtgärdernas ingripande karaktär i det aktuella fallet borde detta ha varit en nödvändighet.

Anmälarna har pekat på allvarliga brister i hur tvångsåtgärderna verkställdes. Polismyndigheten har i viss mån erkänt att allvarliga fel begåtts men har i väsentliga delar inte kunnat besvara anmälarnas anklagelser med hänvisning till att dokumentation från husrannsakingarna saknas. Att Polismyndigheten inte i detalj har kunnat förklara och motivera beslut som fattats och handlingar som utförts, att dokumentering saknas och att närvarande polis inte minns vad som skett är mycket allvarligt och oacceptabelt i en rättsstat.

Det är också anmärkningsvärt att frihetsberövandena fortsatt ett helt dygn efter att det konstaterats att vittnet V:s telefonsamtal till systemen skett en timme senare än vad hon tidigare uppgett. Att grunden för frihetsberövandena därmed saknats och att anmälarna trots detta hållits frihetsberövade berörs inte i yttrandet från Polismyndigheten. Först på kvällen den 31 oktober beslutade åklagare Thomas Lindstrand att de anhållna skulle frigges.

---

⁶ SOU 1979:6 s. 294ff. SOU 1982:63 s. 81. Prop. 1983/84:111 s. 78ff.

⁷ SOU 1979:6 s. 294.

⁸ Prop. 1983/84:111 s. 78.

⁹ SOU 1976:6 s.294. SOU 1982:63 s. 80f. Prop. 1983/84:111 s. 79.

Sammantaget har, då tillräcklig grund för de verkställda tvångsåtgärderna saknades, inskränkningarna i anmälarnas rätt till personlig frihet och rätten till privat- och familjeliv, hem och korrespondens i artikel 5 och 8 i Europakonventionen inte varit proportionerliga. Även det sätt tvångsåtgärderna verkställts på, särskilt avseende Nizar Khalaili, har brutit i proportionalitet vilket även Polismyndigheten medger i sitt yttrande. Proportionaliteten i ingripandena kan också ifrågasättas utifrån de olägenheter som anmälarnas makar och barn utsatts för och det obehag de upplevt. Polismyndigheten har genom sitt agerande brutit mot polislagen och mot Europakonventionens artikel 5 och 8.

Närvaro av kvinnlig polis

I Nizars bostad tvingades barnen in till sovrummet där mamman låg i sängen. Hon bevakades inledningsvis av två manliga poliser. Upplevelsen av ingripandet var traumatisk och särskilt kränkande för mamman eftersom hon inte var klädd och de manliga poliserna vägrade att gå ut så hon kunde klä på sig. Istället fick familjens son hämta kläderna till sin mamma som tvingades klä på sig liggande under täcket i sängen.

Denna situation kan likställas med kroppsvisitation och kroppsbesiktning av kvinnor och de särskilda bestämmelser i 28 kap. 13 § rättegångsbalken borde vara tillämpliga även på den aktuella situationen. Som huvudregel får sådan kroppsvisitation och kroppsbesiktning verkställas och bevitnas enbart av en kvinna. Syftet med bestämmelsen är att en kvinna inte ska behöva försättas i en situation där en kränkning av hennes person kan ske.

Även FN:s Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning bör beaktas i förhållande till den aktuella situationen. Av artikel 1 framgår följande: "I denna konvention avses med begreppet tortyr varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon antingen för sådana syften som att erhålla information eller en bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering, under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner."

EU kräver genom sina riktlinjer för EU:s politik gentemot tredjeländer om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning att det ska finnas fastställda normer och åtgärder för skydd av kvinnor och barn då de utgör en utsatt grupp¹⁰. Att det saknas tydliga normer för polisens agerande i den aktuella situationen är anmärkningsvärt.

Behandlingen av Nizars fru i samband med husrannsakan har inte varit korrekt. Situationen var förödmjukande och kränkande vilket hade samband med att hon var kvinna. En man i samma situation hade inte på samma sätt varit utsatt. Polisens handlande får i ljuset av det ovan anförda anses strida mot både svensk lag och internationell rätt.

Behandling av minderårig

Barnen till de misstänkta och till vittnet fick erfara ett mycket våldsamt polisingripande. [REDACTED] [REDACTED] hustru och tioåriga son hämtades och förhördes på polisstationen. Sonen fick åka ensam i en polisbil till stationen.

Omsorgen om barn i samband med husrannsakan och frihetsberövande har anmärkningsvärt nog inte fått den plats den förtjänar i vårt rättssystem. Lagstiftaren har dock bedömt att frågan är av stor vikt vilket kommit till uttryck i justitieutskottets betänkande från 2011/2012:11: "Inom hela rättsväsendet måste man enligt vår mening bli bättre på att anlägga ett barnperspektiv. Varje år tvingas många tusen barn i Sverige uppleva att en, eller båda, föräldrarna hamnar i fängelse. Ännu fler barn upplever hur deras föräldrar blir häktade eller hämtade till förhör. Redan i det första skedet, när föräldrarna hämtas av polisen, brister skyddet för barnen. De tvingas då uppleva hur polisen, oftast helt oväntat för barnen, tränger sig in i bostaden, eventuellt genomför husrannsakan och griper en eller båda föräldrarna."

Som tidigare påpekats ska olägenheter för tredje man vägas in i proportionalitetsbedömningen. Härvid ska relevant lagtext beaktas och hänsyn tas till barnperspektivet, som sig bör i fall av ingripande natur och i enlighet med Sveriges förpliktelser enligt FN:s Barnkonvention.

FN:s konvention om barns rättigheter som Sverige har tillträtt innehåller stadganden som har betydelse för bedömningen av tvångsmedel mot barn. Av artikel 16 framgår att: "Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin

---

¹⁰ Föreg. dok. nr: 8590/08 PESC 450 COHOM 41, En uppdatering av riktlinjerna.

¹¹ 2011/12:JuU1 s. 76.

korrespondens". Vidare anger artikel 37 att konventionsstaterna ska säkerställa följande: "inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av ett barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid".

Av 17 § förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår att förhör med någon som är under 18 år och som är brottsmisstänkt, målsägande eller vittne ska planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada. I detta ligger att hämtning till förhöret bör ske endast med stor restriktivitet. Endast i undantagsfall bör hämtning av någon som är under 18 år utföras av uniformerad polis¹².

Enligt 23 kap. 10 § 6 st. rättegångsbalken bör den som hörs och är under 15 år ha den som har vårdnaden om henne/honom närvarande vid förhöret. Vidare stadgar 18 § förundersökningskungörelsen att ett förhör med någon som är under 18 år bör hållas av en person med särskild kompetens för uppgiften. Genomgripande bör en förundersökning bedrivas så att ingen i onödan får vidkännas olägenhet enligt 5 § förundersökningskungörelsen.

Sammanfattningsvis måste ett beaktande av barnets bästa vara genomgående vid alla åtgärder som rör barn. Oavsett om de vidtas av offentliga myndigheter eller privata institutioner, ska barnets bästa komma i främsta rummet. Ett frihetsberövande av [REDACTED] barn har i den aktuella situationen skett när sonen blev separerad från sin mor och transporterad till polisstationen. Denna ingripande åtgärd kunde ha undvikits genom att förhöra [REDACTED] maka och barn i bostaden. Det är anmärkningsvärt att det varken av Polismyndighetens eller Åklagarmyndighetens yttrande framkommer att eller hur hänsyn har tagits till barnen under ingripandena. Det framkommer inte heller att myndigheterna har vägt in olägenheterna för tredje man i proportionalitetsbedömningen. Polismyndighetens agerande strider i denna del mot svensk lag och internationell rätt.

Förfarandet vid hämtning och frihetsberövande av vittne

Det framgår av överprövningsärendet att Nizar Khalaili är vittne och inte misstänkt. Trots det stormades Nizar Khalailis bostad under ytterst brutala former någon gång vid sextiden på morgonen den 30 oktober 2010.

---

¹² se JO dnr 5084-2008.

Nizar Khalailis dörr forcerades i samband med hämtningen till förhöret, vilket inte var föreskrivet av åklagaren utan beslutades av polisen på plats. Skälet till att polisen bedömde att hämtningen av ett vittne behövde ske på ett sådant våldsamt sätt saknas i Polismyndighetens yttrande. Utan tungt vägande skäl kan inte ingripandet anses vara en proportionerlig inskränkning i rätten till hemmet och privatlivet i artikel 8 i Europakonventionen.

Nizar Khalaili fördes till polisstationen där han blev satt i en cell och kvarhållen till eftermiddagen den 30 oktober. Enligt 23 kap 9 § rättegångsbalken behöver den som inte är anhållen, häktad eller kan misstänkas för brott kvarstanna för förhör under högst sex timmar. Sedan förhöret avslutats eller tiden för den hördes skyldighet att kvarstanna har gått ut, har personen rätt att omedelbart avlägsna sig. Eftersom Nizar Khalaili inte var misstänkt för brott utan hördes som vittne har han kvarhållits på polisstationen utan stöd i lag.

För att en inskränkning av rätten till personlig frihet i artikel 5 i Europakonventionen ska vara tillåten krävs att frihetsberövandet har stöd i nationell lag och att de inhemska procedurreglerna respekteras och att rimliga rättssäkerhetskrav tillgodoses. Har nationell rätt överträtts, som i det aktuella fallet, är det ett brott mot artikel 5¹³.

Nizar Khalaili fick under sin vistelse i häkte inte några måltider vilket strider mot 23 kap 12 § rättegångsbalken som stadgar att: "Den som höres må icke förmenas att intaga sedvanliga måltider eller åtnjuta nödig vila".

Nizar Khalaili blev vid ankomsten till polisstationen delgiven misstanke om förberedelse till terroristbrott. Det framkommer av Polismyndighetens yttrande att det på eftermiddagen den 30 oktober upptäcktes att han skulle höras som vittne och att ett misstag begåtts. Beslut fattades då genast om att Nizar Khalaili skulle friges. Nizar Khalaili informerades dock inte genast om misstaget såsom lagen kräver. Först när han efter flera dagar, närmare bestämt den 2 november 2010, tog kontakt med åklagaren Thomas Lindstrand blev han informerad om att han var ett vittne och inte misstänktes för brott. Varför detta allvarliga misstag begåtts och varför Nizar Khalaili inte omedelbart informerats ger inte Polismyndigheten något svar på.

Av rättegångsbalken 24 kap. 9 § framgår att: "När någon grips eller anhålls eller när ett anhållningsbeslut enligt 8 § första stycket verkställs, ska den frihetsberövade få besked om det brott som han eller hon är misstänkt för samt grunden för frihetsberövandet. I artikel 5:2 i

---

¹³ Danelius, Hans, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, 2007, s. 96.

Europakonventionen stadgas att den som arresteras utan dröjsmål ska underrättas om skälen för denna åtgärd och om eventuella anklagelser för brott. Det väsentliga är att den som berövas friheten på ett eller annat sätt får kännedom om varför han blivit föremål för ett sådant ingripande¹⁴.

Det är anmärkningsvärt att Polismyndigheten i sitt yttrande tar så lättvindigt på sitt misstag och hänvisar till att Nizar Khalaili inte lidit någon rättsförlust. Polismyndighetens agerande bryter mot artikel 5 i Europakonventionen och mot svensk lag och ska tas på största allvar.

Förhör

Under förhören av anmälarna och deras familjemedlemmar utfrågades de angående deras religion och deras politiska åsikter vilket aktualiserar 2 kap 2 § Regeringsformen som stadgar att: "Ingen får av det allmänna tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende".

Enligt 1 a § förundersökningskungörelsen har undersökningsledaren ansvaret för förundersökningen i dess helhet. Han eller hon ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren ska också ge dem som biträder honom eller henne behövliga direktiv för arbetet.

Som framgår av yttranden från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten var inte förundersökningsledaren på plats under förhören och resultatet av förhören visar att tillräckliga direktiv ej gavs och att de direktiv som angavs inte följdes.

Det finns också skäl att ifrågasätta varför männen inte omedelbart fick tillgång till offentlig försvarare enligt rättegångsbalken 21 kap. 3 a §. Detta särskilt mot bakgrund av det allvarliga brott anmälarna misstänktes för och utredningens beskaffenhet.

Det har alltså även under förhören begåtts fel som måste ses som allvarliga då de kränkt anmälarnas och deras familjemedlemmars grundläggande rättigheter.

---

¹⁴ Danelius, Hans, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, 2007, s. 114. Nielsen v. Denmark, App 323/57, Decision of 2 september 1959, (1958-9) 2 Yearbook 412, 462.

Frigivningen

Polismyndigheten har i samband med att anmälarna frigavs inte tillämpat sina normala rutiner vilket inneburit att uppförandekoden i polisförordningen (1998:1558) inte följts. Skälet till detta har Polismyndigheten i sitt yttrande inte kunnat redogöra för. Att ansvarig personal skulle ha glömt bort händelsen förefaller osannolikt och att Polismyndigheten även på denna punkt inte kunnat redogöra för vad som hänt är allvarligt. Under sådana omständigheter finns inte skäl att ifrågasätta anmälarnas redogörelse för händelseförloppet.

Avslutande kommentarer

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten menar i sina yttranden att de var under stor press med tanke på brottets allvarlighet och misstankarna om att ett bombdåd var nära förestående. Det framförs även att Polismyndighetens kapacitet varit begränsad med anledning av bristande resurser. Fel och brister under förundersökningen ska enligt yttrandena ses som ett resultat av en extraordinär situation.

Det är i en rättsstat av stor vikt att polis- och åklagarmyndigheters arbete styrs av ett regelverk som även i extraordinära situationer, och inte minst i fråga om terroristbrott, fungerar på ett sätt som innebär att individens rättssäkerhet kan garanteras. Ett brotts allvarlighet borde rimligen innebära att extra försiktighetsåtgärder vidtas för att så långt möjligt säkerställa att inte misstankar och ingripande tvångsåtgärder riktas mot fel personer.

Inskränkningar i de rättigheter som garanteras av Europakonventionen kan endast godtas under de förutsättningar som framgår av konventionen.

De brott mot anmälarnas och deras anhörigas mänskliga rättigheter som blivit följderna av Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens agerande i det aktuella fallet kan inte rättfärdigas på det sätt myndigheterna gör. Det är inte heller fråga om ett enskilt misstag av en enskild tjänsteman utan en rad av fel och brister under hela processen, från de inledande utredningsåtgärderna till frigivandet. Det som anmälarna och deras familjer fått uppleva och det de utsatts för pekar närmast på ett systematiskt eller institutionellt problem. Det är också viktigt att påpeka att det aldrig i längden kan vara ett effektivt vapen mot terrorism eller annan brottslighet att polis och åklagare bryter mot eller tänjer på de regler som ska garantera rättssäkerheten och skydda enskildas rättigheter.

I det aktuella fallet har tvångsåtgärderna som riktats mot Nizar Khalayli, [REDACTED], [REDACTED] och [REDACTED] verkställts under former som närmast är att likna vid en militär aktion. Det har inneburit ett allvarligt ingrepp i rätten till personlig frihet och skyddet för privat- och familjeliv i Europakonventionen. Särskilt allvarligt blir ingreppet med hänsyn till att barn var närvarande och tvingades bevittna den brutala behandlingen av deras föräldrar. Händelsen har inneburit att deras upplevelse av hemmet som en fredad och trygg plats inte längre existerar.

Med anledning av det ovan anförda hemställer jag att JO i sin granskning utreder om det fanns laglig grund för att tillgripa tvångsmedel på det sätt som skedde. Det bör prövas om åtgärderna varit proportionerliga, rimliga och relevanta i förhållande till de intressen som kränkts och om sättet tvångsåtgärderna verkställts på och brukande av våld stått i rimligt proportion till omständigheterna, särskilt med hänsyn till tredje part. I bedömningen bör hänsyn tas till om det funnits möjlighet att vidta andra eller mindre ingripande åtgärder. För det fall laga grund inte kan anses ha förelegat bör det utredas vem eller vilka som brustit i sin tjänsteutövning.

Vidare bör JO klarlägga orsakerna till den rad av fel som begåtts av ansvariga myndigheter i det aktuella fallet och varför myndigheterna inte förmått säkerställa rättssäkerheten och garantera respekten för anmälarnas och deras anhörigas mänskliga rättigheter.

Stockholm som ovan,

Robert Hårdh

Chef, Civil Rights Defenders